

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.36>

Соловей В.В., Король Д.М., м. Вінниця
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

НАРОДНІ ПРОМИСЛИ ТА РЕМЕСЛА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто роль народних промислів і ремесел України як важливого чинника національної освіти учнів у процесі технологічного та трудового виховання. Проведено аналіз педагогічного потенціалу традицій народного мистецтва, їх впливу на формування духовно-культурних цінностей особистості. Обґрунтовано доцільність інтеграції елементів народних ремесел у зміст сучасних уроків технології та трудового навчання. Визначено шляхи використання національних традицій у формуванні творчих, морально-патріотичних якостей учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: народні ремесла, народні ремесла, національна освіта, технології, трудове навчання, українська культура, традиції, виховання.

Abstract. The article considers the role of folk arts and crafts of Ukraine as an important factor of national education of students in the process of technological and labour education. The author analyses the pedagogical potential of folk art traditions and their influence on the formation of spiritual and cultural values of the individual. The expediency of integrating elements of folk crafts into the content of modern technology and labour education lessons is substantiated. The ways of using national traditions in the formation of creative, moral and patriotic qualities of students of secondary schools are determined.

Keywords: folk arts and crafts, national education, technology, labour training, Ukrainian culture, traditions, upbringing.

Сучасний етап розвитку української освіти характеризується кардинальними змінами, спрямованими на формування духовно багаті, морально зрілої особистості, здатної цінувати національну культурну спадщину. Реалії сьогодення – війни, суспільні трансформації, глобалістичні процеси – актуалізують питання національної освіти, адже від рівня формування національної ідентичності залежить стабільність суспільства, здатність захищати культурні та духовні цінності свого народу.

Виховання національно свідомого громадянина неможливе без опори на культурний досвід, історичну пам'ять, традиції. Одним із дієвих засобів формування ціннісних орієнтацій є ознайомлення молоді з народними промислами та ремеслами, які акумулюють духовність, емоційність та культурні коди українізму.

Наукові джерела свідчать, що народна творчість є ефективним педагогічним засобом виховання духовно-ціннісних орієнтацій учнів [1; 2; 5; 8]. Українські дослідники стверджують, що технології (трудова навчання) мають широкі можливості для використання елементів декоративно-прикладного мистецтва, що впливає не лише на розвиток практичних навичок, а й на формування національної ідентичності [6].

Народні ремесла формувалися як сукупність практичних навичок, спрямованих на виготовлення необхідних у побуті речей. Однак з часом вони набували ознак художньої діяльності, перетворюючись в матеріальних носіїв духовності та естетичних ідеалів народу. За М. Гнатюком, народні ремесла – це історично сформовані форми ручної праці, які поєднують утилітаризм і артистизм [3].

Українські традиційні ремесла є важливою складовою матеріальної та духовної культури народу. До них належать різні види декоративно-ужиткового мистецтва, що сформувалися під впливом природних ресурсів, історичних умов та місцевих традицій: гончарство, ткацтво, вишивка, різьблення по дереву, писанкарство, ковальство.

Дослідники зазначають, що кожен орнамент, символ, колір у народній творчості має сакральне значення і відображає систему уявлень про світ, добро, красу, духовність [4; 7].

У народних ремеслах поєднуються матеріальна і духовна культура: через предмети побуту учень торкається історії, символіки та естетики [6]. Практична діяльність (виготовлення рушників, писанок, виробів з дерева) сприяє формуванню: естетичного смаку, цінувати ставлення до роботи, повага до традицій та історії сім'ї, емоційний зв'язок з рідною культурою.

Т. Єфіменко стверджує, що народне мистецтво має унікальний потенціал морального впливу, оскільки учень не лише споглядає культурний артефакт, а й переживає процес його створення [5].

Національне виховання передбачає формування поваги до історії та культури свого народу, любові до Батьківщини, громадянської відповідальності.

На думку І. Ткаченка, засоби народної творчості є безпосереднім джерелом формування духовно-моральних якостей учнів, оскільки вони апелюють до емоційної та чуттєвої сфери [9].

Технології (трудове навчання) – це шкільний предмет, який поєднує в собі: досвід практичної діяльності, творчості, елементи підприємництва та культурологічна складова.

Л. Коломієць наголошує, що саме цей предмет має потужний потенціал для реалізації принципу «навчання через творення» [6].

Інтеграція традиційних ремесел в освітній процес з точки зору технології має значний педагогічний потенціал.

По-перше, це сприяє патріотичному вихованню, адже працюючи з техніками української вишивки, живопису чи орнаменту, учні знайомляться з національними символами та їх значенням.

По-друге, такі заняття забезпечують трудове виховання: школярі вчаться працювати акуратно, акуратно, доводити розпочату роботу до кінця, відповідаючи за результат.

Третій аспект – моральне виховання. Заняття ремеслом формують повагу до роботи майстра, повагу до традицій і сімейних цінностей, адже знання часто передаються з покоління в покоління.

Водночас рукоділля стимулює творчий розвиток: учні мають можливість створити власний виріб, проявити фантазію, поекспериментувати з формами і техніками.

Естетична складова не менш важлива – робота з декоративними матеріалами допомагає розвинути почуття гармонії, композиції, колірних поєднань і формує індивідуальний художній смак.

У змісті навчальних програм наголошується на важливості національної складової. Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.) передбачає культурну та громадянсько-патріотичну складові в освітній сфері «Технології».

Концепція «Нової української школи» визначає ключову компетентність усвідомлення національної ідентичності, яка передбачає вивчення національної культури через активну роботу.

Таким чином, використання народних ремесел у технологічній освіті (трудовому навчанні) є не тільки педагогічно доцільним, а й нормативно обґрунтованим.

Сучасна педагогіка пропонує низку ефективних технологій:

- проєктна діяльність: виготовлення виробу (рушник, декорована коробка, писанка).
- майстер-класи з майстрами народних ремесел (реальних та онлайн).
- музейна педагогіка (заняття в музеях народної творчості).
- інтеграція з STEAM (поєднання ремесел з технологіями ЧПУ, 3D-моделювання).

На прикладі різьблення по дереву учень вивчає традиційний регіональний орнамент, розробляє ескіз, виготовляє продукт, презентує результат. Таким чином, відбувається інтеграція історії, культури, образотворчого мистецтва та технологій.

Аналіз педагогічних практик (І. Бондар, Л. Шевченко, Н. Кравець) свідчить, що школярі

демонструють вищу мотивацію до навчання під час роботи над проектами, пов'язаними з культурою їхнього регіону [2; 7; 10].

Таким чином, ремесла виконують функцію інструменту національного самовизначення, дозволяючи учням не тільки пізнавати традиції, а й творити їх власноруч.

Народні промисли та ремесла України є потужним чинником національного виховання учнівської молоді. Вони поєднують у собі художню творчість, морально-етичні цінності та культуру праці. Інтеграція елементів народного мистецтва в технологічну освіту сприяє формуванню гармонійної, творчої і духовно багатой особистості, здатної цінувати і примножувати культурну спадщину свого народу.

Список використаних джерел:

1. Андрусів О. Традиції народного мистецтва в сучасній освіті. Київ: Видавництво «Освіта», 2018. 152 с.: іл.
2. Бондар І. Педагогічний потенціал народних ремесел у вихованні школярів. Львів: Свет, 2019. 184 с.: іл.
3. Гнатюк М. Народні промисли України: історія, теорія, сучасність. Харків: Ранок, 2020. 210 с.
4. Дмитренко В. Українська декоративна культура: традиції та сучасність. К.: Либідь, 2017. 176 с.: іл.
5. Єфіменко Т. Народна творчість як чинник духовного розвитку особистості. Одеса: Астропринт, 2021. 144 с.: іл.
6. Коломієць Л. Сосновий трудового виховання: національний контекст. К.: Педагогічна думка, 2016. 196 с.: іл.
7. Кравець Н. Художественные промыслы в системе эстетического воспитания школьников. Полтава: Оріяна, 2019. 132 с.: іл.
8. Марущак О.В., Зузяк Т.П. Формування у майбутніх педагогів професійної компетенції з дизайн-проекування засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 8(164). С. 209-215. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3905849>
9. Марущак О.В., Зузяк Т.П., Соловей В.В. Розвиток у майбутніх учителів технологій, педагогів професійної освіти художньо-творчих здібностей під час навчання декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 59. С. 54-64. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-54-64>
10. Мельник Р. Українські народні промисли: педагогічні аспекти навчання. *Вісник Саратовського державного університету*. Чернігів: Десна, 2018. 168 с.: іл.
11. Соловей В.В., Зузяк Т.П., Марущак О.В. Українське народне мистецтво як засіб формування етнокультурної компетентності майбутніх фахівців з декоративного мистецтва. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*: журнал. 2023. № 13(27). 2023. С. 897. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-625-638](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-625-638)
12. Ткаченко І. Національне виховання учнівської молоді засобами народної творчості. Вінниця: Нова книга, 2020. 154 с.: іл.
13. Шевченко Л. Формування творчої особистості засобами декоративно-прикладного мистецтва. К.: Генезис, 2021. 178 с.: іл.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.37>

Шимкова І.В., м. Вінниця
Бортник О.Б., Нікітіна І.І., м. Вінниця
e-mail: irina.shym22@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ОСНОВ ДИЗАЙНУ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано педагогічні умови ефективної інтеграції цифрових технологій у профільне навчання основ дизайну старшокласників. Проаналізовано сутність поняття «педагогічні умови», розкрито специфіку навчання дизайну в профільній школі в контексті цифровізації освіти.

Ключові слова: педагогічні умови, цифрові технології, профільне навчання, основи дизайну, старшокласники.

Abstract. The article theoretically substantiates the pedagogical conditions for effective integration of digital technologies into specialized teaching of design fundamentals to high school students. The essence of the concept of «pedagogical conditions» is analyzed, and the specifics of teaching design in a specialized school in the context of digitalization of education are revealed.

Keywords: pedagogical conditions, digital technologies, specialized education, design fundamentals, high school students.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується інтенсивною цифровізацією навчального процесу, що відкриває нові можливості для формування предметних компетентностей учнів. Особливо актуальним це є для профільного навчання, яке спрямоване на поглиблену підготовку старшокласників відповідно до їхніх інтересів та професійних намірів. Навчання основ дизайну як складової технологічної освіти потребує інноваційних підходів, оскільки сама професія дизайнера нерозривно пов'язана з цифровими технологіями.

У педагогічній науці поняття «педагогічні умови» трактується по-різному. Одні дослідники визначають їх як сукупність об'єктивних можливостей, обставин і заходів, спрямованих на вирішення поставлених педагогічних завдань. Інші розглядають педагогічні умови як сукупність взаємопов'язаних факторів, необхідних для створення цілеспрямованого освітнього процесу з використанням сучасних педагогічних технологій. Треті трактують це поняття як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися або суб'єктивно створені, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [1; 2; 3]. Узагальнюючи різні підходи, під педагогічними умовами розумітимемо умови, що сприяють ефективній інтеграції цифрових технологій у навчання основ дизайну старшокласників у профільній школі.

Педагогічні умови класифікують за різними критеріями: організаційні, психолого-педагогічні, дидактичні, методичні [4]. Для нашого дослідження важливим є системний підхід, який передбачає виділення взаємопов'язаних умов різного характеру, що в комплексі забезпечують ефективність навчального процесу.

Профільне навчання в старшій школі спрямоване на поглиблену підготовку учнів у обраній освітній галузі та передбачає врахування їхніх професійних намірів [4]. Дизайн як навчальний предмет може входити до змісту різних профілів: художнього, технологічного, інформаційно-технологічного.

Навчання основ дизайну має свою специфіку, яка полягає в інтеграції художньо-естетичного, технічного та проектного компонентів. Учні мають оволодіти не лише теоретичними знаннями про принципи композиції, кольорознавства, типографіки, а й практичними навичками створення дизайн-проектів. Формування дизайн-компетентностей передбачає розвиток креативного